

Bouhay d'Amont i *Bouhay d'Aval* al Franc-Comtat (Haute-Saône) (p. 291-297), relacionant-los formalment amb els continuadors del llatí *BOTELLU* 'budell' i identificant el referent de la metàfora toponímica amb una gorja propera que hauria donat nom als poblats. Wulf Müller, professor a la universitat de Neuchâtel com Kristol, reprèn el tema dels topònims amb sufix *-ing* en l'àrea romanda (p. 299-306) i proposa una revisió de les idees preconcebudes a partir de les grafies documentades. L'article del malaguanyat David Trotter¹ (p. 307-319) conjuga, com ell mateix indica, tres camps d'interès d'Andres Kristol: la toponímia, l'anglonormand i la sociolingüística (en menor mesura), ja que parla de la pervivència dels topònims anglonormands a Anglaterra. Tot i que és un inventari relativament petit (l'autor n'exclou escrupolosament els noms de lloc que podrien tenir un origen en un mot de l'anglès mig provinent de l'anglonormand i no directament de l'anglonormand), mostra una implantació estesa i duradora d'aquests noms de lloc.

Finalment, el darrer grup d'articles aborda la sociolingüística i les llengües en contacte; no debades la tesi d'habilitació de Kristol fou sobre l'emblemàtica població de Bivio (als Grisons, la localitat de Suïssa coneguda per ser el poble on es parlen més llengües). Elisabeth Berchtold presenta la situació de poliglòssia a Morat (en alemany, Murten, al cantó de Friburg) en el segle XV (p. 323-328). Morat és de les poques poblacions majoritàriament germanòfones en el cantó francòfon de Friburg; era originàriament romànica però es va germanitzar en la baixa edat mitjana. Més al nord i uns segles més endavant, Georges Lüdi estudia la pràctica lingüística de l'antic episcopat de Basilea en els segles XVII i XVIII també entre el germànic i el romànic (p. 363-377). Dels dos articles restants de la secció, Sara Cotelli analitza les prescripcions i també les descripcions lingüístiques en les cròniques de caire lingüístic publicades per tres autors de Neuchâtel en diaris entre els anys 50 i 70 del segle XX (p. 329-348). De caire més teòric és la contribució de Rita Franceschini, que, tot i posant en primer lloc exemples del francès, analitza el que són els "llocs" on es produeixen els contactes lingüístics (p. 349-362).

Tots els articles són en francès menys tres de la secció de dialectologia: els de Saverio Favre i Rossanna Sornicola, en italià, i el de Juan Pedro Sánchez Méndez, en espanyol. La llengua de la redacció en aquest cas va lligada a la temàtica perquè, com hem vist, també és dels pocs articles el tema del qual no és essencialment gal·loromànic. Naturalment, això va d'acord amb la trajectòria de la recerca i la docència de l'homenatjat, però la circumscripció majoritària a un àmbit lingüístic no treu que la diversitat dels interessos del professor Kristol sigui ben gran, com es reflecteix en el tema dels articles (toponímia, sociolingüística, dialectologia, història de la llengua, anglonormand, etc.). En resum, un volum interessant que ens presenta múltiples facetes de la recerca en lingüística romànica.

Maria-Reina BASTARDAS I RUFAT
Universitat de Barcelona

DOMINGO, Josep M. / LLOVERA, Anna (ed.) (2013): *De realisme: aproximacions i testimonis*. Lleida: Punctum, 423 p.

Segons el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, un «poliedre» es defineix com una «figura limitada per quatre o més cares planes» (DIEC, s.v. «poliedre»). Aquest cos geomètric, doncs, pot tenir nombroses cares o costats, i cadascuna ofereix una perspectiva diferent de la figura, tot i que la figura és sempre la mateixa. El llibre que aquí ressenyem es configura com una mena de poliedre en el qual cadascun dels catorze capítols representa un costat de la nostra figura, el Realisme, i, junts, ens n'ofereixen una perspectiva completa, amb tota la seva heterogeneïtat i complexitat.

De Realisme: aproximacions i testimonis és el novè i darrer número de la col·lecció «El Vuit-cents», del Grup d'Estudi de la Literatura del Vuit-Cents i editada per Punctum. Amb motiu de les jornades in-

1. Vegeu la nota necrològica en aquest mateix volum (p. 608-609).

ternacionals *Pensament i literatura en l'època del realisme*, convocades l'any 2007 per aquest grup de recerca, Josep M. Domingo i Anna Llovera editen ara un volum que reuneix algunes de les intervencions dels col·laboradors que hi participaren. El llibre s'organitza en tres parts, que reflecteixen els continguts i les qüestions examinades durant les jornades: les dues primeres parts apleguen les exposicions dels participants de les jornades en format de diversos articles d'índole ben diferent i que aborden un ampli ventall de qüestions dins el marc del realisme català —són les «aproximacions» que apunta el subtítol—, mentre la tercera part presenta una selecció de textos originals de Ramon Martí i Alsina, Josep Yxart, i Isaac Pavlosky i Narcís Oller —aquests han de ser, doncs, els «testimonis».

Així, al llarg de les peces d'aquest recull s'exploren les característiques i l'impacte del Realisme a Catalunya en àmbits i estrats diferents, com l'art, la literatura, la filosofia o la crítica i els mitjans de comunicació, i, sovint, a partir de l'obra o les experiències de personatges crucials —tot i que a vegades poc coneguts— del Realisme català, com ara Rafael Altamira, Pompeu Gener, Lluís Carreras Lastortras, Pompeu Fabra o Ramón Martí i Alsina, entre d'altres. Per tant, a partir de l'anàlisi de cada costat, podem adquirir una visió de la figura completa. I és que, com apunta Josep M. Domingo en el pròleg, el volum es configura com «un banc de lliçons, dades, rastres i suggeriments imprescindible per a la revisió del camp literari i artístic de la segona meitat del vuit-cents» (p. 9).

La immersió en els trets que caracteritzen el Realisme, així com en els autors i la creació literària de caire realista a Catalunya, es troba en el text de Rosa Cabré (UB), que és el més extens —i, en conseqüència, exhaustiu— del volum. Cabré comença repassant el context històric i sociopolític de la segona part del vuit-cents, durant la qual es desenvolupa el Realisme, caracteritzada pels canvis i l'alteració, des de les il·lusions nascudes amb la revolució «la Gloriosa» de 1868 fins al desengany i la frustració del retorn de la monarquia en la persona d'Alfons XII. A més de repassar alguns dels trets que compartien els autors de la segona meitat del vuit-cents, com la veneració dels mites del general Prim i del poeta i músic Josep Anselm Clavé, les relacions interpersonals o l'aposta per la modernitat, Cabré analitza algunes de les principals característiques del Realisme, així com la seva culminació en les idees naturalistes.

D'acord amb aquest moviment, l'art i, més concretament, la literatura, ha de reflectir la realitat de manera fidel i amb una actitud regeneradora. I és que, donat el moment històric de canvis, transformacions caòtiques i de desengany social, els autors «a través de la literatura i la crítica podrien transformar i fer progressar el pensament de la societat» (p. 153). Per tant, l'objectiu de la literatura ha de ser el de reflectir la realitat de manera estricta, amb versemblança i objectivitat, i amb una voluntat regeneradora, de canvi i progrés. L'obra literària ha de reverberar les històries verídiques d'uns personatges reals, defugint les abstraccions, copsant la realitat de la vida quotidiana, amb els seus aspectes més bells però també amb els més aspres. Com recull més endavant el text Yvan Lissorgues, en paraules de Clarín, la novel·la ha de ser «vida», «mucha vida»: «[...] esa sencillez es, en rigor, clásica, y en vez de burlas merece aplausos cuando no acusa pobreza de ingenio, sino profundidad de observación y acierto en el asunto, que en forma breve, de nada complicadas apariencias, es expresión de mucha vida» (p. 100).

La culminació del Realisme és el que s'ha conegut amb el nom de «naturalisme». Per construir una bona caracterització del naturalisme, s'han de reunir diferents idees exposades al llarg de tot el volum de la mà de diversos autors. D'entrada, cal apuntar que, tot i que el naturalisme és un corrent literari que arriba a tots els gèneres, el cert és que és en la novel·la on troba la seva supremacia, com il·lustra el fet que els seus màxims exponents siguin novel·listes com Benito Pérez Galdós, Emilia Pardo Bazán, Leopoldo Alas Clarín o Narcís Oller. És per això que se sol parlar més de «novel·la naturalista» que no pas de «literatura naturalista».

Per tal d'aclarir què s'entén per «naturalisme», Josep Murgades ens remet a les paraules d'Émile Zola (p. 105), pare d'aquesta orientació literària, que configuren la concepció més bàsica d'aquest corrent:

Le naturalisme, dans les lettres, c'est également le retour à la nature et à l'homme, l'observation directe, l'anatomie exacte, l'acceptation et la peinture de ce qui est. L'un et l'autre ont dû remplacer les abstractions par des réalités, les formules empiriques par des analyses rigoureuses. Ainsi plus de personnages abstraits

dans les oeuvres, plus d'inventions mensongères, plus d'absolu, mais des personnages réels, l'histoire vraie de chacun, le relatif de la vie quotidienne.

Així doncs, la llavor del naturalisme se sembla a França, de la mà d'Émile Zola, i el vent l'escampa arreu d'Europa, on germina sota la forma de diferents novel·les. Amb la vista posada en el progrés i en la idea d'avenç sociocultural, la literatura comença a nodrir-se, ja no d'abstraccions i creences buides, sinó dels descobriments i les eines de la ciència, que és, per definició, la font de coneixement més objectiva i lleial a la veritat. Així, amb la finalitat de reflectir la realitat de forma estricta i des d'una perspectiva científica, el naturalisme defensa que la creació literària ha d'estar basada en el mètode experimental, és a dir, en l'observació i la inducció: «el decantament per la ciència suposa treballar al marge dels dogmes i de la filosofia escolàstica i acostar-se al coneixement per via de la inducció» (p. 161). I després de la inducció, com apunta Pompeu Gener, ve la generalització: «La inducción y la generalización llevan a ideas más o menos exactas sobre las relaciones generales de porciones más o menos grandes del Universo; y estas ideas son lo que llamamos leyes» (p. 166).

La literatura, doncs, ha de partir de l'observació i l'anàlisi racional i científica. De fet, és en aquest moment que sorgeix la filosofia positivista i aflora el que s'ha anomenat «cientisme», tendència que defensa que la ciència pot resoldre totes les qüestions que la humanitat es plantegi i és en ella, per tant, on hem de buscar les respostes, les explicacions i la mateixa inspiració. És per això que, segons aquest corrent, l'abordatge científic i l'anàlisi experimental configuren les vies més adequades de fer literatura. Tant és així, que Zola arriba a proposar la idea de fer novel·la «de laboratori», és a dir, l'escriptor ha de fer literatura de la mateixa manera que un químic treballa en un laboratori: «Si el método experimental ha podido ser trasladado de la química y de la física a la fisiología y a la medicina, lo puede ser de la fisiología a la novela» (p. 87). Seguint amb aquest propòsit, el llenguatge ha d'estar caracteritzat i ha de recollir els trets de la «impersonalidad, corporeidad, socialidad, biomorfología, verismo impresionista» (p. 97). En suma, ha d'estar desproveït de qualsevol tret poètic, connotatiu i artificios. I és que tot ha d'estar adequadament disposat per tal que la literatura reflecteixi la realitat tal com és, sense filtres ni artificis, de manera objectiva i dins els paràmetres de la ciència. El problema, però, és que això no és possible, perquè, com afirma Lissorgues, l'art, tanmateix, sempre reflecteix una visió de l'artista, i una visió mai no pot ser objectiva (p. 98). La literatura sempre passa pel filtre de la ment que la bressola i de la mà que l'escriu, sempre passa pel sedàs de l'escriptor, sempre expressa la seva visió i una visió és, per definició, subjectiva.

Atenent les reflexions literàries entorn del realisme, el naturalisme i el positivisme a Catalunya, en aquest recull hi consten diferents articles que analitzen les tendències literàries des de diferents perspectives. Yvan Lissorgues (Universit  de Toulouse-Le Mirail) considera el naturalisme com un moviment literari oportú, ja que, en un moment en què la consciència social se centra en el progrés, en la determinació de deixar enrere els vells costums i en la voluntat de transformació cap a la modernitat,  s necessària una literatura que reflecteixi aquest clima i aquests propòsits de manera estricta, atenent a la realitat social, política i cultural. I el naturalisme respon precisament a aquestes necessitats, per la qual cosa esdevé una tendència molt convenient en el moment en què arriba a Espanya i no triga a ser adoptada i difosa per crítics i escriptors. En paraules d'Yxart: «el naturalismo es la forma de arte m s conveniente a los tiempos actuales y una de las conquistas de las técnicas literarias.» (p. 89)

Tot i que el Realisme dóna més fruits en novel·la, ja s'ha esmentat que també va tenir ressò en els altres gèneres. Pel que fa a l'impacte del Realisme en la poesia, Josep M. Domingo (UdL) articula un text —acompanyat amb facsímils de poemes i dibuixos de la premsa literària del moment i d'Apel·les Mestres— que examina el context d'efervescència que envolta la creació po tica i els múltiples debats que va encetar l'anomenada «crisi del romanticisme» i l'arribada del Realisme. Alguns exemples sobre la pol mica del moment eren la tensió entre la poesia que evocava la tradició, la història i el passat —representada pels Jocs Florals— enfront de la nova poesia farcida d'idees del present, del futur i de la realitat, així com el debat entre els poetes que defensaven l'art per l'art i els que defensaven una poesia m s científica amb una finalitat regeneradora. Aix  mateix, Domingo afegeix que els assaigs de poesia realis-

ta s'impulsaven des de dos focus de joves intel·lectuals: el de La Jove Catalunya, amb figures com Joaquim Riera i Bertran i Josep Roca i Roca, i el grup republicanofederal, amb els germans Aristides i Apelles Mestres.

Seguint amb la poesia, Magí Sunyer (URV) analitza la poesia positivista revolucionària de finals del naturalisme i a frec del Modernisme i se centra, especialment, en la figura de Josep Aladern, pseudònim de Cosme Vidal i Rosich, i en les seves obres *Impietats* (1891) i *Sagramental* (1891), en les quals trobem una «barreja de realisme poètic, positivisme militant i literatura revolucionària» (p. 279) amb ecos de la influència d'Apelles Mestres, Heinrich Heine o Joaquim M. Bartrina, entre d'altres.

Pel que fa a la filosofia, les idees derivades del realisme són explorades en l'article de Montserrat Jufresa (UB) sobre Pompeu Gener. Gener, a més de ser un metge i filòsof català, és un dels grans exponents del pensament positivista. El filòsof, amb certa influència d'Epicur, defensa fermament la ciència i la filosofia per damunt i com a remei a la superstició i la por: «Gener confia que mitjançant els béns que la ciència haurà aportat als homes, i havent après a gaudir del plaer de viure, la humanitat aconseguirà d'endinsar-se per un camí de progrés indefinit que l'alliberarà de molts dels mals que l'ofeguen» (p. 61). Així mateix, Jufresa explora, obra per obra, el ressò de Grècia i la cultura grega en la producció literària de Gener i il·lustra aquesta influència amb diferents obres, com ara *Heregias*, on Gener s'inspira en Prometeu per definir la raça catalana, tot apel·lant al determinisme social i fisiològic per a la seva caracterització, com és típic del cientisme positivista.

Les qüestions sobre la crítica i les revistes literàries durant el període realista són acollides al llarg del volum amb articles que examinen la ideologia i les apostes de determinades revistes catalanes i els seus editors, crítics i col·laboradors. Laureà Bonet (UB) enceta la primera part del llibre amb una reflexió sobre la figura del crític alacantí Rafael Altamira i les seves col·laboracions a *La Il·lustración Ibérica*. S'explora també la seva visió crítica del neoclassicisme, considerat per Altamira un «pseudo-art» (p. 21), un falsejament del vertader classicisme i un cànon que ha esdevingut massa restrictiu, orfe d'inspiració i creativitat i que, en paraules de Bonet, «atempta contra la veritat» (p. 18). Així mateix, es reflecteix la seva aposta per alguns trets del romanticisme, com el fet que acull i reivindica «el Clasicismo verdadero» (p. 21), i, finalment, es descriuen les seves opinions sobre el Realisme, desenvolupades al llarg d'un grup d'articles titulats *El realismo y la literatura contemporánea*, on el crític considera el Realisme com el nou esperit literari del segle XIX, ja que «representa la sujeción del Arte a la realidad pura actual, sin disfrazarla, ni perfeccionarla [...], sino reflejándola con la verdad» (p. 26).

Seguint en la línia de la crítica i els mitjans de difusió cultural, l'article de Xavier Ferré Trill (URV) se centra en la defensa de la cultura positivista duta a terme des de les pàgines de la revista *El porvenir*. Segons Ferré, la revista es posiciona en favor d'aquesta tendència perquè el seu objectiu és precisament «la propagación de los conocimientos científicos, literarios y artísticos con las doctrinas modernas en toda su extensión» (p. 37) i explica que la revista es fa configurar com un lloc de debat de temes encara oberts, com ara el materialisme, l'espiritualisme, la ciència i la religió, la llibertat i el progrés... tot sempre dins el marc de l'argumentació científica i el debat intel·lectual, i amb la vista posada en el futur, el progrés i la finalitat de «vehicular noves idees» (p. 45).

Per la seva banda, Carola Duran (SV) analitza les propostes literàries de la revista *La Renaixensa*. Joaquim Riera i Bertran, l'encarregat de proposar el programa literari, «dóna una sèrie de consells que indiquen el camí que, al seu entendre, hauria de seguir la naixent literatura catalana» (p. 237). Entre aquests consells, hi consten cinc reivindicacions: tornar a cultivar en llengua catalana el gènere epistolar, la sàtira, el teatre, el llenguatge poètic i la novel·la. Riera i Bertran insisteix que aquests gèneres s'han de tornar a elaborar en llengua catalana i amb orientació realista: «la revista [...] advoca per un realisme, entès com aquell moviment que considera la naturalesa com el referent indiscutible per a l'autor, el qual ha d'escollir també temes més propers, urbans i contemporanis» (p. 256).

Tancant el grup d'articles que tracten les revistes literàries, Juan M. Ribera Llopis (Universidad Complutense de Madrid) explora la producció d'escriptors realistes catalans en revistes literàries madrilenyes. Així, aquesta peça es configura com una via d'aproximació a la recepció de la cultura realista catalana en els mitjans de comunicació espanyols, a partir d'un recorregut a través de les pàgines de di-

ferents revistes literàries espanyoles on es localitzen les opinions culturals i literàries de la contemporaneïtat escrites per plomes catalanes. Per exemple, a *La Espanya Moderna* hi expressaren les seves idees i crítiques autors com Teodor Llorente, Josep Güell i Mercader, Joan Sardà, Francesc X. Garriga o el mateix Pompeu Gener, i a *La Revista Contemporánea* Pere Estasén, Josep Jordana i Morera i Manuel Gil Maestre.

Canvian de línia i entrant ara en el terreny de l'art realista, Francesc Fontbona (BC) estudia la figura del crític d'art mataroní Lluís Carreras Lastortras. Després d'una petita ressenya biogràfica del crític, on s'inclouen no només la seva formació i preferències artístiques, sinó també la seva activitat política com a militant republicà, Fontbona explica que Carreras defensava fermament i «sense embuts» (p. 54) el realisme artístic, la idea que l'art s'ha d'inspirar i ha de representar la realitat de manera fidel i compromesa. Tant és així que arribà a criticar el quadre *La batalla de Tetuan* de Marià Fortuny perquè, precisament, el pintor «no hi donava la idea que es tractava de l'enfrontament de 30.000 espanyols contra 40.000 moros, i perquè la composició no era una representació verídica del fet històric.» (p. 57)

Dins l'àmbit de la lingüística, Josep Murgades (UB) ofereix una visió de Pompeu Fabra com a naturalista. Exactament, el defineix amb el terme de «Junggrammatiker» (p. 108), que, segons una traducció aproximada però no exacta, és sinònim de «neogramàtic», és a dir, gramàtic innovador i certament avançat que concep la llengua com una ciència natural i es planteja el seu estudi com un estudi científic, rigorós, al qual s'ha d'aplicar el mètode experimental. Pompeu Fabra articula una gramàtica basada en tècniques d'observació i comparació que dona compte del funcionament intern de la llengua. Ara bé, l'objecte d'estudi ha de ser, precisament i necessària, la llengua real, tal com la gent la parla. Així doncs, la idea que defensa Murgades és que si Pompeu Fabra se centra en el «el nostre català parlat» (p. 109), de fet, el que està defensant és una voluntat de reflectir allò que és real, la llengua real, tal com és i tal com els parlants la fan servir. I és justament aquesta determinació de centrar-se en la llengua real amb un enfocament científic i formal el que ens permet de caracteritzar Fabra com a lingüista naturalista.

Finalment, com s'ha esmentat abans, la tercera part recull textos originals de diferents autors. Conchi Chillón aporta onze textos de Ramon Martí i Alsina —entre ells, cartes, fragments de discursos, poemes— que demostren que, a més de ser un excel·lent pintor, l'artista tenia una faceta d'escriptor que no s'ha de menystenir. Martí i Alsina aborda un ampli ventall de temes, que inclouen, entre d'altres, la reflexió entorn de l'ateisme, la concepció de l'art i de l'artista o la voluntat nacional. Per la seva banda, Rosa Cabré ofereix nombrosos retrats que Josep Yxart va fer sobre amics i contemporanis seus, organitzats en dues sèries que podríem categoritzar com «retrats», la primera, i «croquis», la segona. Entre els retratats s'hi troben figures com ara Narcís Oller, Pepe Rufart, Pompeu Gener, Antoni Massó, Pere Coromines, Víctor Balaguer o Frederic Soler.

A tall de cloenda, Anna Llovera aporta diversos extrems de la correspondència entre Narcís Oller i Isaac Pavlosky entre els anys 1885 i 1923. Tal com els textos permeten de deduir, ambdós escriptors mantingueren una bona i estreta amistat que queda testimoniada en les 164 cartes —almenys, aquestes són les conservades fins ara— que s'intercanviaren durant més de 35 anys. Com apunta Llovera (p. 345), de la correspondència que mantingueren els autors en podem subratllar tres eixos temàtics de rellevant interès. D'entrada, els comentaris constants que els autors es fan entre ells sobre la gènesi de les seves respectives obres. Per exemple, Pavlosky fa nombrosos comentaris sobre obres d'Oller en gestació, com *La papallona* (p. 362), *Vilaniu* (p. 362) o *La febre d'or* (p. 378). En segon lloc, destaca la tasca de cada autor a l'hora de difondre la producció literària de l'altre a través d'una constant participació en mitjans de premsa, que s'afegeix a les traduccions que els autors es feien entre ells. Així, Pavlosky lloa la traducció d'Oller al català de les seves *Mémoires*: «Une bonne poignée de main pour l'excellente traduction de mes *Mémoires*, et pour le numéro de la revue. Vous êtes bien bon, mon cher Narcís!» (p. 375). El darrer punt d'interès són els copiosos comentaris de Pavlosky sobre diferents autors catalans del moment, tot aplicant el seu criteri literari. Valora, per exemple, escriptors com Víctor Català (p. 390), Ruyra, Verdaguer o Guimerà (p. 391).

Al llarg d'aquests catorze capítols queda clar que el Realisme és un moviment artístic i literari que,

ben lluny de ser pla, simètric i estàtic, es presenta, com el poliedre, com un moviment que té diferents cares i que, per tant, engloba concepcions, estils i personatges ben diversos. Des de cada aproximació o testimoni tenim l'oportunitat d'explorar i aprofundir en un aspecte diferent del Realisme, de descobrir un nou costat d'aquest poliedre, una nova perspectiva, que, alhora, ens permet d'apreciar l'heterogeneïtat del moviment i visualitzar la figura completa, amb tota la seva complexitat.

Isabel CRESPI
Universitat Autònoma de Barcelona

FÁBIÁN, Zsuzsanna / SZIJJ, Ildikó / SZILÁGYI, Imre / DÉRI, Balázs (2014): *GPS 60e. Köszöntő kötet Giampaolo Salvi 60. születésnapjára. Studi di linguistica neolatina per i 60 anni di Giampaolo Salvi*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Romanisztikai Intézet / Università Eötvös Loránd, Facoltà di Lettere, Dipartimento di Romanistica, 232 p.

GPS 60e és el críptic títol que mostra la portada d'aquest volum d'homenatge a Giampaolo Salvi amb motiu del seu seixantè aniversari (celebrat el dia 1 de febrer de 2014). Així ho aclareix el subtítol, formulat en les primeres pàgines en hongarès i en italià, i al·lusiu a la matèria lingüística neollatina en què se centren els estudis que vint col·legues hongaresos ofereixen a qui, segons els curadors de la miscel·lània, «oggi è considerato il numero uno della romanistica in Ungheria» (p. 8).

S'inicia el volum amb una semblança de l'homenatjat, primer en versió hongaresa (*Isten éltessen, Paolo*, p. 5-6) i a continuació en italià (*Auguri, Paolo*, p. 7-9), que perfila una trajectòria vital, acadèmica i científica d'allò més singular i rellevant: entre la pàtria de naixença (el Ticino) i la d'acollida (Hongria), entre la italianística i la romanística, que Salvi conrea des de fa més de mitja vida (1980-) com a professor a la Universitat Eötvös Loránd de Budapest (ELTE). S'hi recullen pinzellades diverses sobre l'abundosa producció científica del romanista suïssohongarès, la seva projecció internacional, el reconeixement en forma de premis, la seva humanitat.

Segueix una nòtula d'una pàgina, també en doble versió, hongaresa i italiana (*Előszó / Prefazione*, p. 10), en què es reafirma l'homenatjat com «il personaggio di maggior rilievo della romanistica in Ungheria», es destaca la seva dimensió internacional, es recorda la seva condició de director de l'*Istituto di Italiano* de la Facultat de Lletres de la Universitat ELTE de Budapest i s'assenyala el lligam de tots els coautors de la miscel·lània amb instituts de romanística de les facultats de lletres dels majors centres universitaris d'Hongria, així com l'ús de cinc llengües neollatines en el conjunt de contribucions: espanyol, francès, portuguès, italià i català.

Res no diuen, en canvi, els curadors en aquesta nòtula sobre els vint coautors, els noms dels quals, així com llurs institucions de referència i adreces electròniques, figuren només al final (p. 230), just abans de l'índex del llibre (*Tartalomjegyzék / Sommario*: p. 231-232). I val la pena constatar en aquesta ressenya que onze dels coautors pertanyen a la mateixa *Alma Mater* que l'homenatjat, la Universitat Eötvös Loránd de Budapest, mentre que els restants es distribueixen entre la Universitat Catòlica «Pázmány Péter» de Budapest (3), la de Debrecen (3), la de Pécs (2) i la de Szeged (1).

Segurament la marcada diversitat de perspectives i continguts dels estudis aplegats al volum explica que els curadors hagin optat per una ordenació alfabètica a partir dels cognoms dels autors. Tal diversitat temàtica reflecteix la multiplicitat d'orientacions investigadores entre aquesta generosa representació de la romanística hongaresa actual. Fins i tot, un dels estudis, el de Morvay, desborda aquest marc neollatí per situar-se en l'esfera del basc i la seva conjugació verbal.

Sota el títol, també bilingüe hongarès / italià, de *Tanulmányok / Studi* (p. 13-220), s'arreglen les vint contribucions següents, a què em refereixo amb obligada parquedat:

— Kata Baditzné Pálvölgyi, «La pronunciació de los préstamos procedentes del inglés en castellano» (p. 13-20). Examina una mostra d'una cinquantena d'anglicismes del castellà, amb atenció a aspec-